

SELEKTIRANI TERMINI IZ ENGLESKO-SRPSKOG I ENGLESKO-NEMAČKOG REČNIKA U OBLASTI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE: ANALIZA PREVODNIH POSTUPAKA SA IZVORNOG NA CILJNI JEZIK

Marina Katić¹, Adrijana Berić²

^{1,2}Univerzitet u Novom Sadu, Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad, Srbija

¹mare@uns.ac.rs, ²aberic@uns.ac.rs

Kratak sadržaj: Rad se bavi kontrastivnom analizom prevodnih postupaka zastupljenih u englesko-srpskom rečniku pod nazivom Rečnik termina zaštite životne sredine i englesko-nemačkom PONS onlajn rečniku, kako bi se utvrdile sličnosti i razlike između dva različita jezička sistema, srpskog i nemačkog, prilikom prevođenja istih specijalizovanih tehničkih reči i fraza sa izvornog (tj. engleskog) jezika na ciljne jezike (srpski i nemački). Cilj rada je da se utvrdi da li su sastavljači pomenutih rečnika koristili iste ili različite prevodne postupke/tehnike prilikom prevođenja istih termina, sa svrhom utvrđivanja najfrekventnijih, kako bi se predvideli dalji trendovi razvoja. Takođe, rad ima za cilj da upozna studente, istraživače, nastavnike i saradnike sa različitim tehnikama prevođenja, kako bi prilikom korišćenja literature na stranom jeziku znali da izaberu najprikladniji prevodni postupak/tehniku za svoj prevodni zadatak.

Ključne reči: prevodni postupci/tehnike, englesko-srpski rečnik, englesko-nemački rečnik

SELECTED TERMS FROM THE ENGLISH-SERBIAN AND ENGLISH-GERMAN DICTIONARIES IN THE FIELD OF ENVIRONMENTAL PROTECTION: ANALYSIS OF TRANSLATION PROCEDURES FROM THE SOURCE TO THE TARGET LANGUAGE

Abstract: This paper deals with a contrastive analysis of the translation procedures employed in the English-Serbian dictionary entitled Dictionary of Environmental Protection Terms and the English-German PONS online dictionary to determine the similarities and differences between two different language systems, Serbian and German when translating the same specialized technical words and phrases from the source (i.e. English) to their target languages (Serbian and German). This study aims to determine whether the compilers of the mentioned dictionaries used the same or different translation procedures/techniques when translating the same terms, to determine the most frequent ones, to predict further development trends. The paper also aims to familiarise students, researchers, teachers, and associates with different translation techniques so that when using literature in English, they will know how to choose the most adequate translation procedure/technique for their translation task.

Key Words: translation procedures/techniques, English-Serbian dictionary, English-German dictionary

1. UVOD

Ovaj rad se bavi prevodnim postupcima koje su koristili sastavljači englesko-srpskog Rečnika termina zaštite životne sredine [1] i englesko-nemačkog PONS onlajn rečnika [2], [3], prilikom prevođenja specijalizovanih tehničkih reči i izraza u domenu ekologije, u nastojanju da se postigne prevodna ekvivalencija između izvornog jezika (engleskog) i ciljnih jezika (srpskog i nemačkog). Što se tiče englesko-srpskog jezičkog para, postojali su različiti prevodilački problemi, kao što su nedostatak znanja iz ove naučne oblasti i različita jezička i kulturna pozadina između jezika. S druge strane, nemački i engleski su blisko povezani, pošto oba jezika pripadaju germanskom ogranku indoevropskih jezika, dele isto pismo sa izuzetkom dodatnih umlaut slova, često koristeći ista gramatička pravila. Da bi rešili pomenute probleme, sastavljači oba pomenuta rečnika koristili su odgovarajuće prevodne postupke/tehnike, kao što su doslovni prevod – reč po reč, pozajmljivanje, kalk, proširenje ili redukcija, parafraza, transpozicija itd., kako bi se sačuvalo originalno značenje novih pojmova iz oblasti zaštite životne sredine. Za potrebe istraživanja, termini su klasifikovani u različite kategorije u zavisnosti od njihove složenosti, kao pojedinačne reči ili složene reči (frazu od dve reči, frazu od tri reči, frazu od četiri reči, itd). Osim toga, pojedinačnim rečima je dodeljena klasa reči. Prilikom definisanja prevodnih postupaka/tehnika korišćenih u korpusu našeg istraživanja, odlučili smo da primenimo Vinejev i Darbeneov originalni model upotpunjen Njumarkovim ažuriranim predlogom (Tabela 1), jer nam je ova kombinacija različitih pristupa teoriji prevođenja ponudila bolje mogućnosti da analiziramo postupke koje su koristili srpski i nemački sastavljači rečnika.

Tabela 1 – Izabrane prevodne tehnike: Vinejev i Darbeneov originalni model i Njumarkov ažurirani predlog [4],[5].

Doslovan prevod – reč-po-reč (Vinej i Darbene)	Reč-po-reč ili prevođenje jedan na jedan (Njumark)
Pozajmljenica (Vinej i Darbene)	Transferencija (Njumark)
Kalk (Vinej i Darbene)	Dosledno prevođenje (Njumark)
Pomeranje (Vinej i Darbene)	Transpozicija (Njumark)
Amplifikacija i ekonomičnost u tekstu (Vinej i Darbene – komplementarna procedura)	Redukcija i ekspanzija (Njumark)

2. ANALIZA PREVODNIH POSTUPAKA

Metodologija istraživanja bazira se na kvantitativnoj analizi, zasnovanoj na veličini korpusa od 30 termina, kako za englesko-srpski (Tabela 2), tako i za englesko-nemački jezički par (Tabela 3). Na samom početku, autori su detektovali prevodne postupke, suprotstavljajući engleske izvore srpskim i nemačkim ekvivalentima, radi sprovođenja kontrastivne analize i utvrđivanja sličnosti i razlika između srpskog i nemačkog jezika. Sva neslaganja u vezi sa identifikacijom prevodnih postupaka, autori su rešavali plodnim diskusijama. Potom, svi odabrani termini (iz oba rečnika) i njihovi srpski i nemački parnjaci razmatrani su iz perspektive ekvivalencije, gde se u literaturi jasno razlikuju 3 kategorije: puna ekvivalencija ili podudarnost, delimična ekvivalencija (ili divergencija) i nulta ekvivalencija [6], [7].

3. DISKUSIJA

Rezultati analize uzoraka su pokazali da su sastavljači englesko-srpskog *Rečnika termina zaštite životne sredine* koristili tehniku doslovnog prevođenja samo jedanput, da bi se postigla puna ekvivalencija ili podudarnost. U pogledu delimične ekvivalencije ili leksičke divergencije, prevodna tehnika transpozicija je primenjena 5 puta, ekspanzija takođe 5 puta, dok je redukcija zastupljena samo jedanput. U pogledu nulte ekvivalencije, otkriven je samo jedan slučaj ekvivalenata u obliku parafraze (dužeg objašnjenja), 6 slučajeva pozajmljenica i 7 slučajeva kalka. Kombinacije različitih tehnika bile su zastupljene 4 puta. S druge strane, u englesko-nemačkom *PONS onlajn rečniku*, prevodna tehnika doslovnog prevođenja za postizanje pune ekvivalencije tj. podudarnosti korišćena je 9 puta. Što se tiče delimične ekvivalencije ili leksičke divergencije, prevodna tehnika transpozicije je primenjena 2 puta. U pogledu nulte ekvivalencije (leksičkih praznina), bilo je 9 slučajeva kalka i 4 slučaja pozajmljenica. Kombinacije različitih tehnika bile su zastupljene 6 puta.

Sa aspekta klase reči, svi selektirani termini su imenice, što ukazuje na njihovu apsolutnu dominaciju u jeziku struke u odnosu na glagole, prideve, predloge, veznike i brojeve.

4. ZAKLJUČAK

Na osnovu kontrastivne analize prevodnih postupaka korišćenih u gore pomenutim rečnicima, utvrđeno je da su sastavljači rečnika – englesko-srpskog i englesko-nemačkog – bili suočeni sa velikim brojem leksičkih praznina prilikom traženja adekvatnih leksičkih ekvivalenata za nove reči i izraze u oblasti zaštite životne sredine. Naime, u pogledu nulte ekvivalencije, englesko-srpski jezički par je imao ukupno 14 takvih slučajeva, dok je englesko-nemački imao 13, što ukazuje na leksičku dominaciju anglofonih zemalja u ovom naučno-tehničkom domenu.

U pogledu delimične ekvivalencije, englesko-srpski jezički par je imao 11 slučajeva, dok je englesko-nemački par imao samo 2 takva slučaja, što je svakako posledica velike gramatičke sličnosti između nemačkog i engleskog jezika, pa nije bilo potrebno vršiti veće promene reda reči i gramatičkih kategorija, dok je kod englesko-srpskog jezičkog para to bilo neizbežno, jer pripadaju različitim jezičkim sistemima.

Što se tiče pune ekvivalencije ili podudarnosti, englesko-srpski jezički par je imao samo 1 slučaj, dok je englesko-nemački par imao 9 slučajeva, što nas navodi na zaključak da su engleski i nemački slični, ne samo sa aspekta gramatike nego i leksike, imajući u vidu zajedničko kulturno nasleđe, pa su za mnoge reči veoma lako nađeni direktni prevodni ekvivalenti.

Kod oba jezička para utvrđen je sličan broj kombinacija različitih tehnika gde dominiraju pozajmljenice, koje su se inače pokazale kao najzastupljeniji prevodni ekvivalenti u ovom domenu.

Imajući u vidu rezultate ovog kraćeg istraživanja, možemo sumirati da su i najrasprostranjeniji jezici poput nemačkog, a ne samo „mali“ poput srpskog podložni uticaju engleskog jezika. Stoga bi se moglo zaključiti da će se ovaj trend jezičke globalizacije nastaviti i u budućnosti, pa se studentima, istraživačima, nastavnicima i saradnicima preporučuje da koriste pozajmljenice u stručnim i naučnim krugovima, jer se time izbegava dvosmislenost u značenju termina. S druge strane, ukoliko se obraćaju ljudima van struke poželjno je koristiti parafraze koje pružaju dodatna pojašnjenja. Autorke smatraju da bi bilo veoma korisno kada bi se uradila jedna sveobuhvatnija studija o prevodnim tehnikama, koja bi uključila više različitih jezičkih parova, sa mnogo većim brojem uzoraka.

5. ZAHVALNICA

Autorke se zahvaljuju na podršci u okviru projekta Departmana za opšte discipline u tehnici, fakulteta tehničkih nauka pod naslovom: Unapređenje nastavnog procesa na engleskom jeziku u opštim disciplinama (Improving the teaching process in the English language in fundamental disciplines).

Tabela 2 – Terminološke jedinice preuzete iz englesko-srpskog *Rečnika termina zaštite životne sredine* [1].

Jednosložni termini sa prevodom na srpski i nazivom prevodne tehnike	Dvosložni termini sa prevodom na srpski i nazivom prevodne tehnike	Višesložni termini sa prevodom na srpski i nazivom prevodne tehnike
Desulfurization (n) – desulfurizacija Pozajmljenica ili transferencija	Aerobic Decay – aeracioni rezervoar Pozajmljenica u kombinaciji sa doslovnim prevodom	Green House Effect – efekat staklene bašte Metafora prevedena metaforom; tehnika: Transpozicija
Bioaccumulation (n) – bioakumulacija Pozajmljenica	Air Permeability – propustljivost vazduha Transpozicija	Group Uncertainty Factor – faktor nesigurnosti za grupu hemikalija Transpozicija i dodavanje
Fumigant (n) – fumigant Pozajmljenica	Co-Fire – istovremeno sagorevanje Kalk	Screening Risk Assessment – procena rizika skriningom Transpozicija u kombinaciji sa pozajmljenicom
Disposal (n) – odlaganje otpada Ekspanzija	Exempted Aquifer – slobodni nekorišćen akvifer Ekspanzija u kombinaciji sa pozajmljenicom	Municipal-Waste Combustor – spalionica komunalnog otpada Transpozicija
Colloids (n) – koloidi Pozajmljenica	Toxic Cloud – toksični oblak Kalk	High-To Low-Dose Extrapolation – visoka do niska ekstrapolaciona doza Ekspanzija
Stressor (n) – stresor Pozajmljenica	Vulnerable Zone – oblast mogućeg oštećenja Ekspanzija	Mobile Incinerator System – pokretna spalionica Redukcija
Smelter (n) – topionica Doslovan prevod	Combined Sewer – kombinovani kanalizacioni system Ekspanzija	Plate Tower Scrubber – kombinovani uređaj za tretiranje zagađenog vazduha, koji neutrališe gas hlorovodonik penušanjem alkaline vode kroz otvore u nizu metalnih ploča Ekspanzija – parafraza
Synergism – sinergizam Pozajmljenica	Open Dump – otvorena deponija Kalk	Composting Facilities – postrojenje za kompostovanje – Ekspanzija
	Post-Chlorination – posthlorisanje Kalk	
	Chronic Toxicity – hronična toksičnost Kalk	
	Tube Settler – cevasti taložnik Kalk	
	Whole-Effluent-Toxicity Tests – testovi toksičnosti ukupnog efluenta Transpozicija u kombinaciji sa pozajmljenicom	
	Wettable Powder – rastvorivi prašak Kalk	

Tabela 3 – Terminološke jedinice preuzete iz englesko-nemačkog *PONS onlajn rečnika* [2], [3].

Jednosložni termini sa prevodom na nemački i nazivom prevodne tehnike	Dvosložni termini sa prevodom na nemački i nazivom prevodne tehnike	Višesložni termini sa prevodom na nemački i nazivom prevodne tehnike
Desulfurization (n) – Entschwefelung Doslovan prevod	Aerobic Decay – Aerober Zerfall/ Abbau Pozajmljenica + doslovan prevod	Green House Effect – Treibhauseffekt Kalk
Bioaccumulation (n) – Bioakkumulation Pozajmljenica	Air Permeability– Luftdurchlässigkeit Kalk	Group Uncertainty Factor – Gruppenunsicherheitsfaktor Kalk
Fumigant (n) – Begasungsmittel Doslovan prevod	Co-Fire – Co-Feuer Kalk	Screening Risk Assessment – Screening Risikobewertung Pozajmljenica + doslovan prevod
Disposal (n) – Entsorgung Doslovan prevod	Exempted Aquifer – Ausgenommener Grundwasserleiter Doslovan prevod	Municipal Waste Combustor – Verbrennungsanlage für Siedlungsabfälle Transpozicija
Colloids (n) – Kollidieren Pozajmljenica	Toxic Cloud – Toxische Wolke Kalk	High-To-Low-Dose Extrapolation– Hoch-zu-Niedrig-Dosis- Extrapolation Doslovan prevod + pozajmljenica
Stressor (n) – Stressor Pozajmljenica	Vulnerable Zone – Gefährdete Zone Doslovan prevod	Mobile Incinerator System – Mobile Verbrennungsanlage Pozajmljenica + doslovan prevod
Smelter (n) – Hüttenwerk Doslovan prevod	Combined Sewer – Kombinierte Kanalisation Pozajmljenica + doslovan prevod	Plate Tower Scrubber – Platten-Turm-Wäscher Doslovan prevod
Synergism (n) – Synergie Pozajmljenica	Open Dump – Offene Deponie Doslovan prevod	Composting Facilities – Kompostierungsanlage Kalk
	Post-Chlorination – Nachchlorierung Kalk	Use cluster – Cluster verwenden Pozajmljenica + transpozicija
	Chronic Toxicity – Chronische Toxizität Kalk	
	Tube Settler – Rohrsiedler Doslovan prevod	
	Whole-Effluent-Toxicity Tests – Toxizitätsprüfungen des gesamten Abwassers Transpozicija	
	Wettable Powder – Benetzbares Pulver Kalk	

6. LITERATURA

- [1] S. Georgiju, G. Georgiju, M. Stanković, O. Stanković, *Rečnik termina zaštite životne sredine: englesko-srpski, srpsko-engleski*, Građevinska knjiga, Beograd, 2005.
- [2] Internet stranica <https://de.pons.com/übersetzung>
- [3] Internet stranica <https://de.pons.com/text-übersetzung>
- [4] P. Newmark, *A Textbook of Translation*, Prentice-Hall International, Hertfordshire, 1988.
- [5] J-P. Vinay and J. Darbelnet, *Comparative Stylistics of French and English. A methodology for translation*, Translated and edited by Juan C. Sager and M.-J. Hamel, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia, 1995. [Translation and revision of the original: J. P. Vinay & J. Darbelnet, *Stylistique comparée du français et de l'anglais*, Didier, Paris, 1958].
- [6] R. Gouws, *Equivalent Relations in Translation Dictionaries*, University of Stellenbosch, Stellenbosch, 1999.
- [7] R. Gouws, D. Prinsloo, *Practices and Principles of South African Lexicography*, Sun Press, Stellenbosch, 2005.